

# HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.  
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.  
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.  
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

## HET WESTEN EN DE RESTEN

Als u af en toe eens in het buitenland hebt gereisd, dan weet u ook wel, dat men ons land daar over het algemeen aanduidt als: „Holland”. Maar wanneer ik in de zomervakantie uit Frankrijk of Zwitserland een brief stuur naar mijn familie in Leeuwarden, schrijf ik toch liever niet „Holland” op het adres. Ook niet „Friesland”, want dat is voorhands geen natie. Maar „Nederland”, zij het dan in één van de weinig-gangbare vertalingen die er bestaan. Het is overigens geen wonder dat de naam „Holland” gebruikt wordt als aanduiding van ons gehele vaderland, en evenmin dat „Vlaanderen” en vooral „Vlaams” dienst doen in verband met alle Belgische provincies waar geen Frans gesproken wordt. Een paar eeuwen lang, of men dit nu prettig vindt of niet, heeft het gebied tussen Rotterdam, Utrecht en Amsterdam in ieder opzicht de toon aangegeven. Het was economisch het belangrijkste, het had het grootste aantal inwoners, het bracht verreweg de meeste belastingen op, er woonden meer kunstenaars en geleerden, de staatkundige beslissingen vielen in Den Haag. Geen enkel land is aan zo’n proces van kernvorming ontkomen: bij Parijs vergeleken zijn Chartres, Reims en Orleans provinciestedjes. Voorzover dit *feiten* zijn, kan men ze als buitenstaander nuchter constateren. Maar voor miljoenen mensen zijn het geen feiten, maar ervaringen; niet iets dat men onderzoekt en bestudeert, maar zaken van het dagelijks bestaan, hetzij doordat hij tot Parijs, tot „Holland” behoort en daaraan zelfs ongewild een soort superioriteitsgevoel ontleent, hetzij doordat hij juist *niet* tot Parijs, tot „Holland” behoort, en dan ongewild soms een zeker minderwaardigheidscomplex heeft. Het gevolg van die gevoelens is ronduit funest. Men acht zich achtergesteld en formuleert wensen of eisen, die niet verwezenlijkt kunnen worden; en dit feit vermeerdert dan opnieuw de hoeveelheid wrok en kritiek.

Ik denk hierbij aan de bezwaren die de grote toneelgezelschappen hebben tegen de vele en vermoeiende voorstellingen „in de provincie”, en de ontstemming van de pro-

vincie over die bezwaren. Ik denk ook aan het hoogst riskante rondreizen van allerlei kostbare tentoonstellingen langs verschillende kleinere plaatsen. De Gijsbreght moet ook worden opgevoerd in Deventer en Breda; nog een stap verder en men zet de Nachtwacht op wieltjes voor de kijkgrage menigte van Tilburg en Steenwijk. Het lijkt me absurd, en als ik mijn zin kreeg, kwam er een radicaal eind aan. De moderne communicatiemiddelen, zoals het geïllustreerde tijdschrift, de kleurenfilm en de televisie, brengen duizenden gegevens over allerlei belangwekkende zaken in ieder milieu, in iedere plaats: afbeeldingen van landschappen, van stedschoon, van kunstwerken. En indien daardoor het verlangen ontstaat, die dingen nu ook eens in echtheid te zien, des te beter. Maar dan niet: alles maar naar je toe halen; dan: er moeite voor doen, er heen reizen; dan: ter plaatse — de Gijsbreght in Amsterdam, het Carnaval in Den Bosch, Prinsjesdag in Den Haag en de Elfsteden-tocht in Friesland.

Indien de gewesten-buiten-Holland het gevoel hebben van een zekere achterstand, is er geen enkel heil in het slepen met het Hollandse cultuurbezit, maar alle heil in het handhaven, opbouwen en uitbreiden van het eigene. Centralisatie kan heel nuttig zijn, decentralisatie is veel vruchtbaarder, veel humaner. Men moet de scheppende krachten ter plaatse een kans geven, men moet de initiatieven ter plaatse aanmoedigen en verwezenlijken, men moet niet óók willen doen wat elders beter gebeurt, men moet zo voortreffelijk mogelijk zelf willen doen wat elders *niet* gebeurt. Maar daartoe is nodig dat het Westen zijn zinloze hoogmoed aflegt; daartoe is nodig dat het niet-Westen zichzelf durft zijn.

Misschien klinkt deze uitspraak u wat pathetisch inzake de verhoudingen van de „randstad” tot de „randgewesten” — ten onrechte overigens. Maar zeker ten onrechte, als u de parallel trekt van West-Europa plus Amerika en: de rest van de wereld. Drie-en-een-halve eeuw lang hebben Portugal, Spanje, Engeland, Frankrijk en Nederland de helft van Azië, driekwart van Ame-

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 25 maart 1962

rika, heel Afrika en heel Australië beheerst. In sommige gebieden is de oorspronkelijke cultuur met de oorspronkelijke bevolking uitgeroeid. In andere gebieden zijn mengvormen ontstaan, in nog andere is de westerse beschaving althans als vernis aanwezig.

Maar nu onder onze ogen de periode van het kolonialisme eindigt, en er tientallen nieuwe naties komen, met eigen problemen, mogelijkheden en wensen, nu kost het ons, West-Europeanen, de allergrootste moeite ons te bevrijden van meer dan drie eeuwen superioriteitsbesef. Vergis u niet: het kost ook de anderen, de kinderen van de door ons verhandelde slaven en de door ons geranselde koelies, de allergrootste moeite, geheel vrij te komen van drie eeuwen minderwaardigheid. Zij trachten dat soms, door onze levensvormen en -opvattingen na te bootsen, en maken dan tegelijk een karikatuur van zichzelf en van ons. Zij trachten het soms ook, door geforceerde terugkeer naar oude, verouderde, niet meer tot leven te wekken tradities. Geen enkele jonge natie zal zich kunnen veroorloven, de moderne techniek ongebruikt te laten, met alle gevolgen daarvan voor de menselijke verhoudingen. Want vergis u niet: een negerdorp in Centraal-Afrika met naaimachine en stofzuiger, met radio en televisie, is iets anders dan een negentiende-eeuwse kafferkraal. In wetenschap en techniek is mensheidsdenken geïnvesteerd, ze zijn van nature mensheidsbezit. Maar in alle overige opzichten kan en moet een jonge natie niet allereerst „westers” of „amerikaans” of „russisch” willen worden, maar: zichzelf. En wat het oude Westen voor deze volwassen en onafhankelijk geworden stiefkinderen nog kan doen, is dan ook alleen: hulp verlenen om hen wat sneller zichzelf te doen zijn. In de praktijk gebeuren er natuurlijk heel andere dingen: economische belangen, politieke macht en menselijke eerbij hebben in Katanga, Algiers en elders allerminst gestreefd naar belangeloze steunverlening aan een nieuw proces van zelfverwezenlijking bij de inheemse bevolking. Toch is dat, en dat alleen, het enig belangrijke in deze twintigste eeuw, die

---

Lentelicht is nu gekomen

Eindelijk is het gekomen

O, laten wij toch lachen

Lachen zo licht als de dagen

Herm. Gorter

---

— als de atoombom ons in leven laat — in later tijd zal gelden als de eeuw van de emancipatie, de eeuw waarin klassen, groeperingen, volken, rassen en individuen het recht eisten en verwierven *zichzelf te zijn*.

Maar het „Westen” is niet enkel een geografisch begrip, binnen Nederland of op de aarde; het is ook een aanduiding van het werelddeel van het Christendom. Ook dat heeft zich eeuwenlang superieur geacht, de hoogste zo niet de enige godsdienst, terwijl het nu moet aanvaarden dat het in de mensheid een minderheid vertegenwoordigt, en in Europa zelf een niet meer onbedreigde macht.

Die situatie is even nieuw voor de gelovigen als voor de ongelovigen, en vergt van beiden veel goede wil, die niet altijd aanwezig blijkt. Maar net zo min als de randgewesten zichzelf kunnen worden door de randstad te imiteren; en net zo min als de jonge naties zichzelf kunnen worden door Europa na te apen, net zo min kunnen de nieuwe groeiende groepen van buiten-kerkelijken in elk westeuropees land zichzelf worden als zij blijven hangen aan lege vormen en de moed missen tot het ontwerpen van een *eigen* levenspatroon en het stichten van een *eigen* geestelijk tehuis.

Ongeveer een vijfde van onze bevolking is onkerkelijk, in een stad als Amsterdam meer dan de helft. Het eerst nodige is niet dat men dit feit betreurt of toejuicht, maar dat men het *erkent*. Daarna komt de vraag, wat hieruit volgt als taak van die onkerkelijken zelf. Het lijkt me een vraag, waarop een

**Stichting**

**Steunfonds Praktisch Humanisme**

**te Amersfoort**

---

**GIRO**

**6168**

heel eenvoudig antwoord past, een dubbel antwoord: enerzijds de taak om de eigen onkerkelijkheid te doordenken en te verdiepen tot een verantwoorde, volwaardige humanistische levensbeschouwing; anderzijds de taak om voor de eigen kring van onkerkelijke geestverwanten al die vormen van hulp en bijstand te ontwerpen, die van belang kunnen zijn voor de medemens-in-nood. Enerzijds dus het lezen, het luisteren, het kennismaken van levensbeschouwelijke inzichten van grote humanisten en van hun tegenstanders, het deelnemen ook aan de bescheiden activiteiten van het Humanistisch Verbond. Anderzijds de praktische solidariteit met hen, die door het leven in moeilijkheden zijn geraakt, en die zich niet uit eigen kracht meer kunnen vrij maken. Wij moeten het zelf doen, wij buitenkerkelijken voor buitenkerkelijken, wij humanisten voor humanisten.

Sinds vele jaren gebeurt dit helpende werk zo goed mogelijk in arbeiderskampen, in ziekenhuizen en sanatoria, sinds enige jaren ook in strafgestichten, en binnenkort naar men mag aannemen begint het onder de

dienstplichtigen. Het gebeurt grotendeels belangeloos en vrijwillig, deels door beroepskrachten. En omdat het zo modern en zo verantwoord mogelijk moet gebeuren — want het gaat om mensenlevens! — kost het geld, veel geld, heel veel geld, ieder jaar méér geld. Dat is onvermijdelijk: zo lang men de menselijke nood niet kent, kan men die wel voor klein houden — maar heeft men de menselijke nood eenmaal erkend, dan blijkt die groot, zeer groot. Ook het Humanisme is daartegen geen remedie, net zo min als het Christendom. De enige remedie, althans verlichting, heet: hulpvaardigheid. Dat die voor Christenen in de allereerste plaats moet komen van kerkelijke zijde, is voor ons even vanzelfsprekend als dat ze voor buitenkerkelijken allereerst moet komen van humanistische zijde. Voor dit medemenselijk dienstbetoon hebben wij ook *uw* hulp nodig. U kunt ons werk steunen door een bijdrage over te maken op postgiro 6168 van de Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme te Amersfoort. Noteer het goed: Zes-één-zes-acht.

G. STUIVELING

Bij het Nederlands Gesprekscentrum is verschenen:

„De huidige mensbeschouwing”, geschreven door Dr. W. Couturier S.J., Prof. Dr. B. M. I. Delfgaauw, Dr. H. Faber, Dr. K. J. M. van de Loo, Prof. Dr. C. A. van Peursen, Drs. J. G. van der Ploeg, Prof. Dr. A. Poslavsky, Dr. J. P. van Praag, Drs. H. Redeker.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door storting en overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 24.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct aan postzegels insluiten. (adv.)

## DAG

**G**eruime tijd geleden is er een boekje verschenen, waarin de schrijver ons de vraag stelde: „Wat maakt gij van uw leven?” Hij vroeg dat niet uit nieuwsgierigheid, maar meer om ons te leren hoe wij het moesten doen. Het was een voorloper van de later zo veelvuldige handleidingen voor zelfdoeners.

Nu ben ik geen groot zelfdoener. Het schilderen en behangen van mijn interieur, het tuinieren en het bijhouden zijn activiteiten, waarvan ik mij onthoud. Ik verwacht niet daarin enige levensvreugde te vinden en het interieur, noch de tuin, noch ook de bijen zouden er mee gebaat zijn als ik mij met hen ging bemoeien. Zo heb ik mij ook afgewend aan mijn leven te gaan zitten peuzelen. Ik heb trouwens over mijn leven niet zo heel veel te zeggen.

Van de 24 uur die een dag telt, breng ik er een flink aantal in mijn bed door. Voor zover men daar van leven mag spreken, heb

ik mijn lot daar niet in de hand, zoals ik u onlangs mocht berichten. In mijn waakzame uren heb ik ook niet zo heel veel in te brengen. Door economische noodzaak en conventies gedreven richt ik mij op het verdienen van een basisloon en enkele versieringen. Daarbij ligt het initiatief veelal bij derden. Ik heb geleerd mij daarbij neer te leggen. De weinige keren, dat ik zelf iets van mijn leven ging maken hebben tot de meest betreutswaardige resultaten geleid. Voor het zelfstandig knutselen aan mijn bestaan resten mij dus nog maar weinig uren. Maar ook die worden door de praktijk des levens sterk beknot. Ik noem slechts de dagelijks weerkerende maaltijden, de bezoeken die men maken moet of afwacht en de vele andere verplichtingen die men op zich heeft genomen, aanvankelijk als een daad van vrije wil, maar weldra gevoeld als een harde plicht.

Ik heb derhalve geleerd er maar niets van te

maken en het maar over mij te laten komen. Ik zou trouwens ook niet precies weten hoe het maken in zijn werk gaat. Des morgens, als ik nog maar half ontwaakt de hand uitstrek naar bril en sokken, ben ik er beslist nog niet aan toe een plannetje op te stellen voor de komende dag. Moet ik onder het wassen, scheren en aankleden gaan denken: „Komaan, wij gaan er vandaag weer eens een doorwrocht dagje van maken?”

Zo eentje ben ik niet. Ik gebruik mijn sober ontbijt onder het inzien van het ochtendblad om te kijken, wat anderen van mijn leven willen maken en steeds bespeur ik, dat zij het voornamelijk kort willen maken. Ik pak dan mijn brood in een tas, die er uitziet, alsof er geheime kamerstukken in geborgen zijn en begeef mij, nog steeds in een onheldere toestand, naar de tramhalte.

Nu zal ik u verder niet lastig vallen met de manier, waarop ik mijn tijd doorbreng. Van de 365 dagen, die een jaar telt, gaan veruit de meeste voorbij, waarin zo weinig gebeurt, dat ik er geen enkele herinnering aan behoud. Maar soms toch gebeuren er wel eens rare dingen. Zo bijvoorbeeld in de afgelopen week.

Terwijl ik in mijn ochtendtram met één hand aan de lus nog wat nasluiwerde, werd mijn oor getroffen door een alleraardigst stemgeluid achter mij. Zoals ik in zo'n situatie gewoon ben, draaide ik mij om ten einde te zien of bij dit prettige geluid een passend gezicht behoorde. Het wil namelijk wel eens voorkomen, dat personen, die telefonisch of anderszins de schoonste fantasieën wekken door hun geluid, bij nadere kennismaking hevig teleurstellen.

Dit nu was hier niet het geval. Een gaaf welgebouwd gezichtje omkranst met donkerbruine krulletjes en gedekt door een pittig bontmutsje, was juist wat men bij het diepe geluid, met veel zachte g's kon verwachten. Wat het lieve kind zei, had overigens niets om de hakken. Ze leuterde maar wat in het wilde weg, vermoedelijk, omdat ze te vroeg wakker was geworden. Toen wij langs een brug reden, die naar de gebruiken van onze stad was bezet met borden die daar ter gelegenheid van de komende verkiezingen zijn opgesteld, had ze ook daar commentaar op. Niet in positieve zin, zoals men na de zachte g mocht verwachten. Neen, juist toen de tram stilhield voor een bord, waarop een partij aankondigde, dat zij de maatschappij grondig wilde wijzigen en daarbij wilde afzien van het gebruik van kernwapenen, zei de kleine brunette: „Ik vind die borden toch zo storend, zo ontsierend...” En ze zou ongetwijfeld dadelijk weer op het kille voorjaarsweer zijn overgegaan of op de hoogte van de groenteprijzen, als niet een stadge-

noot haar van replek had gediend. Mijn stadgenoten laten over hun borden geen kwaad spreken. „Vindt u een atoombom niet belangrijk?”, vroeg hij streng. „Het stoort zo”, zei de krullebol verschrikt. Maar de man liet niet los en zei: „Een atoombom zou u nog veel meer storen, mevrouw”. En toen gaf hij vier halten ver een lezing over de plof en de fall out, die hij zeker al vaker had gehouden.

Toen ik na dit diepzinnige begin mijn werkplaats bereikte, werd ik dadelijk weer weggezonden naar een afgelegen oord om iets te horen, dat mij maar matig belang inboezemde. Maar toen ik des avonds heel laat weer naar huis ging had ik de tweede merkwaardige ontmoeting op die dag.

Ik had mij in een afdeling van de eerste klasse van de NS neergelaten met het voornemen de dag te eindigen zoals ik hem begonnen was: doezelend. Schuin tegenover mij las een grijzend heer een boekje genaamd: „Kus mij en sterf”, maar dan in het Amerikaans. Een luguber tijdverdrijf, maar overigens een vriendelijke man.

Bij een der stations, waar de trein stopte kwam plotseling een uiterst opmerkelijke figuur onze afdeling binnen. Hij was een lange man, met een zeer oude jas, een veelkleurige hoed, een ukelele in een foudraal en een plastic zak met losse boterhammen en sinaasappelschillen.

Hij keek ons onderzoekend aan en bleef geruime tijd staan, eerst voor de kussende heer, vervolgens voor mij. „Dadelijk trekt hij een mes”, dacht ik en trachtte mij te herinneren, waar de noodrem zat. Maar hij trok geen mes, doch ging recht tegenover mij zitten en stak een sigaret op. Hij zag er uit als iemand, die zich het uitzonderlijke genoeg van een eerste-klaskaartje had gegund om eens te kijken, wat de kapitalisten daar van hem zouden zeggen.

Maar ze zeiden niets. Zij lazen en sluimerden. En zij dachten waarschijnlijk, dat het reizen in de eerste klasse aan ieder is toegestaan, die daarvoor wenst te betalen.

Wat viel onze ukelelespeler duidelijk tegen. Hij ging honende en misprijzende gezichten tegen ons zitten trekken, maar wij deden of dat allemaal heel gewoon was.

Bij het eindstation gekomen verlieten wij de trein. De man bleef achter. Toen wij de deur uitgingen, begon hij kraaiend te lachen. Een schamele beloning voor zijn hoge uitgaven.

Kijk, als ik nu die dag zelf iets van mijn leven had willen maken, zou ik zulke gekke ervaringen toch niet hebben kunnen verzinnen.

H.H.

### **lezingen voor de radio**

- |                  |            |                                                          |
|------------------|------------|----------------------------------------------------------|
| zo. 1 apr. VARA  | 9.45 uur:  | L. van Gelder: „Toewijding aan het kind”.                |
| di. 3 apr. AVRO  | 16.00 uur: | A. D. Belinfante: „De menselijke factor in het verkeer”. |
| zo. 8 apr. VARA  | 9.45 uur:  | Arnold Saalborn: „Vechten met de tijdgeest”.             |
| zo. 15 apr. VARA | 9.45 uur:  | H. Bonger: „Wit en zwart”.                               |